

نل نادینگز^۱

رمضان بر خورداری^۲

Nel Noddings

از آنجا که ما انسان‌ها در جهان هستیم؛ حیات اخلاقیمان از جهان واقعی بیگانه و گسسته نیست، اینگونه نیست که تنها مشاهدگران بیرون از آن باشیم، غریزه اجتماعی و نیز تحول فکروانه آن در جهان روی می‌دهد... به عنوان معلم هم‌چنانکه به دانش آموزانمان وابسته هستیم آنها نیز به ما تکیه دارند (۱۹۹۵).

مقدمه

نل نادینگز در سال ۱۹۲۹ متولد شد و تقریباً در همه مقاطع آموزشی از ابتدایی تا دانشگاه تدریس کرده است. به موازات تجربه‌اش در کلاس درس خدماتی چون مدیریت و برنامه‌ریزی درسی را برای مدارس عمومی انجام می‌داده است. وی سیزده کتاب و حدود دویست مقاله تألیف کرده است (کلمن و همکاران، ۲۰۱۱). پس از بازنشسته شدن از دانشگاه کلمبیا تا سال ۲۰۰۰ در کالج معلمان دانشگاه کلمبیا فلسفه تعلیم و تربیت تدریس می‌کرد (فلیندرس، ۲۰۰۱، ص ۲۱۰).

نادینگز در طیف کثیری از مسائل تعلیم و تربیت اندیشه داشته است. به ویژه عناوین آثار وی در بردارنده تحلیل موضوع غمخواری^۳ و جایگاه آن در اخلاق، توسعه‌ی ساختارهای مدرسه به گونه‌ای که مشوق غمخواری باشد، تلاش برای بازمفهوم-پردازی مقوله شر^۴ از منظر زنان (نادینگز، ۱۹۸۹) و استفاده از علائق مادرانه به عنوان زمینه‌ای برای تربیت اخلاقی است. نادینگز اگر چه از اندیشه جان دیویی^۵ در باب تعلیم و تربیت به مثابه رشد^۶ تأثیر پذیرفته است اما این نقد را هم متوجه وی می‌داند که گاهی این تصور از رشد مبهم است؛ نخست تعلیم و تربیت وجوه دوگانه‌ای دارد هم فردی است و هم اجتماعی، هم وسیله است و هم هدف، دوم در درون عمل تعلیم و تربیت مانند جامعه و زندگی افراد همواره هدف خود هستند نه صرف وسیله، سوم تعلیم و تربیت هدف ثابتی ندارد بلکه در بهترین حالت ویژگی راهنمایی دارد. نهایتاً به سبب «راهنما بودن» هدف تأکیدی خاص بر رابطه‌ی میان حال و آینده دارد (استون، ۲۰۰۶).

اخلاق و ارزش اخلاقی

پژوهش‌های نخستین نادینگز در مورد آموزش ریاضیات بود؛ قلمرویی که همواره دلمشغول آن بود. اما با وجود این، فلسفه و مطالعه‌ی اخلاق به تدریج در محور فعالیت‌های وی قرار گرفت؛ نخستین کتاب وی با عنوان غمخواری: رویکردی فمینیستی به

1 . Nel Noddings
r.barkhordari@tmu.ac.ir

۲ . استادیار دانشگاه خوارزمی تهران

3. Caring

معادل‌های فارسی دقیقی برای این واژه کلیدی اندیشه نادینگز در فارسی فعلاً پیشنهاد نشده است؛ اما واژه‌های مراقبت، مبالات و غمخواری و شفقت معادل‌هایی است که می‌توان مسامحتاً به کار برد؛ منظور نادینگز همان حس مادرانه تیمارداری و توجه به نیاز دیگران و کمک برای پاسخدهی به آن می‌باشد. واژه دلمشغولی از آنجا که تنها ناظر به جنبه درونی care است و نه ابراز بیرونی، به نظر می‌رسد معادل مناسبی نباشد؛ چرا که care ناظر به ابراز بیرونی هم هست

4. Evil

5. John Dewey

6. Growth

اخلاق و تربیت اخلاقی^۱ نشان دهنده چنین توجهی است. پرسش ماندگار نادینگز در کتاب مذکور این است که چه چیز برای فعل اخلاقی اساسی است؟ اگر چه این پرسش در سنت‌های پیشین اخلاقی نیز مطرح بوده است، اما رویکرد نادینگز به این پرسش متفاوت است. نزدیک‌ترین محقق از لحاظ زمانی و فکری به نادینگز که پیش از وی از مفهوم غمخواری استفاده کرده است کارول گلیگان^۲ (۱۹۸۲) در اثر صدای مغایر^۳ است. اما به نظر نادینگز دیدگاه گلیگان تا انجامیدن به ایجاد یک [نظریه] اخلاقی مبتنی بر غمخواری بسیار فاصله دارد (نادینگز، ۱۹۹۸). مدعای نادینگز در بسط و پرورش دیدگاه اخلاق مبتنی بر غمخواری این است که نه دیدگاه اصالت سود^۴ و نه دیدگاه اصالت تکلیف^۵ تنگنای اخلاقی و ملاحظات اخلاقی مربوط به زنان را در نظر نداشته است. وی تصمیم‌های مبتنی بر پیامدهای محتمل (رویکرد اصالت سود) یا استدلال پایه‌ای (دیدگاه اصالت تکلیف) را رد نمی‌کند، اما منظر بدیلی بر اساس غمخواری طبیعی پیشنهاد می‌کند؛ همچنان که در غمخواری مادر به فرزند این امر نهفته است. به نظر فلیندرس قوت رویکرد نادینگز در این است که بر عمل متقابل تأکید دارد، به نظر وی، از این منظر موضوعات اخلاقی به سادگی نمی‌تواند از نگاه یک عامل فردی بیرون از تکلیف یا مطابق اصولی انتزاعی تحلیل شود (فلیندرس، ۲۰۰۱، ص ۲۱۱).

اگر چه رویکرد اخلاقی نادینگز با رویکرد ناشناخت‌گرایی^۶ چون هیوم، شوپنهاور و دیگران که مدعی هستند گزاره‌های اخلاقی برخاسته از واکنش‌های عاطفی ماست (فرانکنا/صادقی، ۱۳۸۳) شباهت‌هایی دارد اما از دو حیث متمایز می‌شود؛ یک: به طور خاص ویژگی غمخواری را در زنان برجسته می‌کند و آن را باعث پیوند روابط اجتماعی می‌داند، از این رو از نوع رادیکال ناشناخت‌گرایی چون ای. جی. آیر^۷ متمایز می‌شود. دو: با توجه به اینکه غمخواری را در عمل اخلاقی اصلی طبیعی می‌داند از نسبی‌گرایی نهفته در ناشناخت‌گرایی فاصله می‌گیرد.

البته تفاوتی میان غمخواری طبیعی مورد نظر نادینگز و غمخواری اخلاقی وجود دارد؛ کنش غمخواری طبیعی برخاسته از تجارب مورد غمخواری واقع شدن ما در دوران کودکی است اما در غمخواری اخلاقی بیشتر بر انتخاب «بایدی‌ها» مختلف در موقعیت‌هایی که قرار است غمخواری اعمال شود ناظر است. نادینگز در اثر چالش غمخواری در مدارس^۸ انواعی از غمخواری را بازشناخته است که عبارتند از: «غمخواری معطوف به خود»^۹، غمخواری در قلمرو درون^{۱۰}، غمخواری معطوف به غریبه‌ها و دیگران به صورت عام^{۱۱}، غمخواری معطوف به جانداران، گیاهان و محیط زیست طبیعی^{۱۲}، غمخواری معطوف به محیط زیست دست ساخته‌ی بشر^{۱۳} و غمخواری معطوف به اندیشه‌ها^{۱۴} (نادینگز، ۱۹۹۲ الف صص ۲۰-۱۸ و نادینگز ۱۹۹۸ صص ۱۲۴). از این رو در نظر نادینگز کنش غمخورانه می‌تواند معطوف به طیف گسترده‌ای از مسائل انسانی و زیست محیطی باشد.

نادینگز مدعی است که رویکردی پدیدارشناختی^{۱۵} اخذ کرده است و غایت اخلاق پدیدارشناسانه اثبات صدق قضایای اخلاقی نیست. (اسمیت، ۲۰۰۴) جوهر اندیشه هوسرل^{۱۶} به عنوان مؤسس پدیدارشناسی در شعار معروف وی «بازگشت به خود

1. *Caring: A Feminine Approach to Ethics & Moral Education*
2. *Carol Gilligan*
3. *In a Different Voice; Psychological Theory and Women's Development*
4. *Utilitarian*
5. *Deontological*
6. *Non-cognitive*
7. *Alfred. j. Ayer*
8. *The Challenge to Care in Schools*
9. *Caring for self*
10. *Caring in the Inner Circle*
11. *Caring for strangers and global others*
12. *Caring for plants, animals, and the natural environment*
13. *Caring for the human-made environment*
14. *Caring for ideas*
15. *Phenomenological*
16. *Edmund Husserl*

اشیاء» نهفته است که تقابلی آشکار با اندیشه اثبات گرایی به شمار می‌آید و به نظر خود هوسرل در این صورت است که ذات اشیاء قابل دسترس می‌شود (برخورداری، ۱۳۸۹). از این منظر تصور خود هوسرل از پدیدارشناسی تصویری قائم به اصالت ذات^۱ است. عبارت «ممکن است تصویری منسجم و روشن عرضه کنیم بدون اینکه چیزی را اثبات کنیم و بدون اینکه ادعای جستجوی شناخت اخلاقی یا صدق اخلاقی داشته باشیم» (نادینگز، ۱۹۸۴). نشان دهنده تأثیر از اندیشه پدیدارشناسی و استفاده از آن به عنوان شیوه پژوهش نزد نادینگز می‌باشد. البته در جایی دیگر اظهار کرده است که تحلیل صوری (ذات گرایانه) از نوع هوسرلی دیگر طرح مورد نظر من نیست. به ساختارهای نهایی آگاهی علاقمند نیستم؛ در پی توصیف گسترده تقریباً جهانشمول این موضوع هستم که «آنگاه که به رویارویی‌های غمخوارانه اشتغال داریم به چه مانند هستیم... ویژگی مورد بحث من موقتی، گریزان و مشوش بودن حالات رفتاری است و تا حدی با رفتار مشارکت کنندگان در فعالیت غمخوارانه بر ساخته می‌شود» (نادینگز ۲۰۰۲، ص ۱۳).

شناخت^۲

نادینگز مانند سقراط شناخت را «باور صادق موجه^۳» می‌داند. شناخت چیزی، صرف ادراک نیست بلکه پشتوانه‌ای از توجیه دارد. وی شناخت را نیز به عنوان سرمایه‌های فرهنگی در نظر می‌گیرد، شناخت منشاء قدرت است و فرصت‌هایی برای افراد فراهم می‌کند، اما فقدان آنچه که نادینگز «شناخت مرجح^۴» می‌نامد نیز می‌تواند انتخاب‌ها و آزادی‌ها را از افراد سلب کند. وی اظهار می‌کند «اشکال خاصی از شناخت غالباً با آمادگی تحصیلی توأم هستند نداشتن این شناخت تعداد زیادی از افراد را از کالاهای مادی متنوع محروم می‌سازد» (کوین و دیگران، ۲۰۱۱) کسب دانش یاد شده می‌تواند گروه‌های که تحت عنوان گروه‌های اقلیت، افراد بینوا و عموماً افرادی که بیرون از حوزه امور مرجح هستند را در دستیابی به حقوقشان یاری کند.

برنامه درسی

نادینگز تعلیم و تربیت را به مثابه منظومه‌ای از رویارویی‌های - هم از نوع برنامه‌ریزی شده و هم برنامه‌ریزی نشده - می‌داند. این دو منظومه رشد را از طریق کسب شناخت، مهارت‌ها، فهم و قدرشناسی، ارتقا می‌دهد. وی اظهار می‌کند تعلیم و تربیت از منظر غمخواری چهار ویژگی کلیدی دارد: سرمشق دهی^۵، گفتگو^۶، عمل^۷ و تأیید^۸. سرمشق‌گیری تنها به دانش‌آموزان غمخواری را نمی‌آموزد بلکه به دانش‌آموزان یاد می‌دهد که چگونه از طریق تعامل غمخواری کنند. مربیان باید دانش‌آموزانشان را با کنش غمخواری درگیر کنند تا جایی که از طریق بحث اکتشاف و دریافت شود. با اشتغال به گفتگو شناخت را از طریق عمل به دست می‌آورند و مهم‌تر اینکه در آن عمل تأمل کنند. وقتی کسی را تأیید می‌کنیم خود بهتری را تشخیص و توسعه می‌بخشیم. با این کار ما باید دیگری^۹ را به نحو معقولی بهتر بشناسیم. پند و اندرزها جایی در مؤلفه تأیید ندارند (اسمیت، ۲۰۰۴). مؤلفه‌ی اخیر که نادینگز از آن سخن گفته است در بردارنده کنش غمخوارانه از سوی دو طرفی که به گفتگو اشتغال دارند و در واقع همان ویژگی متمایز اخلاق غمخوارانه است که وی از آن سخن می‌گوید.

نادینگز می‌گوید هم معلمان در مدرسه و هم والدین در خانه باید یک چیز را تعلیم دهند. به ویژه تأکید می‌کند که کافی نیست که بخواهیم دانش‌آموز مهارت‌های پایه را بیاموزد بلکه ضرورت دارد که به دانش‌آموزان کمک کنیم که به انسان‌های

1. Essentialism
2. Knowledge
3. Justified true belief
4. Privileged knowledge
5. Modeling
6. Dialogue
7. Practice
8. Confirmation
9. Other

عشق‌ورز^۱ نیز تبدیل شوند (نادینگر، پیشین). معلمان و والدین به یاد داشته باشند که دانش‌آموز بی نهایت از موضوعات درسی درسی اهمیت بیشتری دارند در نتیجه معلمان باید به روابطشان با دانش‌آموزان توجه داشته باشند. در مورد خانه می‌گوید: نخست هر کودک در یک خانه زندگی می‌کند که دست کم منابع مادی کافی و عشق آگاهانه‌ای دارد، والدین نباید تنها از کودکانشان نگهداری کنند، بلکه لحظات تعلیمی یا لحظاتی برای یادگیری اتفاقی^۲ را فراهم کنند. نادینگر برای برنامه درسی پیشنهاد می‌کند که در بردارنده طیف گسترده‌ای از علائق هر دانش‌آموز باشد. از آنجا که این برنامه درسی بر محور علائق دانش‌آموز بنا می‌شود، نه تنها معلم بلکه دانش‌آموز نیز در ایجاد آن دخیل است. از نظر نادینگر در تعلیم و تربیت تمرکز بر جنبه انتقالی^۳ برای معلمان و والدین مقوله مهم و قابل توجهی است. مقصود از جنبه انتقالی، انتقال ساختارهای تدریس و تحصیل ترغیب کننده‌ی روابط مبتنی بر غمخواری و رشد افراد است. توجه و تمرکز بر سازماندهی تدریس، برنامه‌درسی و حرفه تدریس در اثر چالش فرا روی غمخواری در مدارس^۴ نمود یافته است. از منظری این کتاب را می‌توان نقد تعلیم و تربیت لیبرال دانست و دیدگاهی که تربیت لیبرال را برای همه‌ی دانش‌آموزان بهترین گزینه می‌داند. در راستای نقد رشته‌هایی که در دیدگاه لیبرال برای تعلیم و تربیت به ویژه در دیدگاه مورتیمر آدلر^۵ تجویز می‌شود اظهار می‌کند، این تصور از عقلانیت که به کل بر پرورش عقل انسان تأکید شود تصوری تنگ‌نظرانه است. به نظر وی این دیدگاه از طیف کثیری از علائق دانش‌آموزان غفلت می‌کند (فلیندرس، ۲۰۰۱) با این اوصاف به نظر می‌رسد از آنجا که دغدغه‌ی نادینگر پرورش غمخواری در گستره وسیع آن است هم تربیت رسمی و هم تربیت غیر رسمی که بخش عمده آن به روابط والدین با کودک ناظر می‌باشد را مورد توجه قرار داده است.

تأثیرات

دیدگاه نادینگر به عنوان یکی از مهمترین تقریرهای فلسفی^۶ رویکرد غمخوارانه به اخلاق و تربیت تلقی می‌شود. علی‌رغم رخنه‌های انتقادات که هم از درون و هم بیرون از جنبش اندیشه فمینیستی به رویکرد او؛ اخلاق و برنامه درسی مبتنی بر آن وارد شده است، به ویژه با تأکیدی که بر نقش مدرسه و خانه بر پرورش منش غمخوارانه داشته است بر گستره وسیعی از محققان هم‌عصر خود تأثیرگذار بوده است. «آثار نادینگر منشاء اولیه الهام بخشی برای کسانی بوده است که به ابعاد اخلاقی تدریس، تحصیل و تعلیم و تربیت علاقمند بوده‌اند.» (تاپان، ۲۰۰۸: ۳۱۸) از جمله‌ی این تأثیرات فزونی گرفتن پژوهش‌هایی در باب شیوه‌های شناخت زنانه به تأثیر از رویکرد وی بوده است. به عنوان مثال در سال ۱۹۸۶ به طور خاص با همین عنوان (شیوه‌های شناخت زنانه) توسط مری بلنکی^۷، بلث کلینچی^۸، نانسی گلدربرگر^۹ و جیل تارول^{۱۰} یک پژوهش کیفی با تمرکز بر بر روی یک جامعه آماری زن با موضوع اینکه زنان چگونه شناخت کسب می‌کنند، متأثر می‌شوند، ارتباط برقرار می‌کنند و نحوه‌ی عقلانیتی که در یادگیری دارند انجام شد که به نحوی موید نظرات مبتنی است.

منابع

— برخوردار، رمضان (۱۳۸۹). تبیین رویکرد پدیدارشناختی با تأکید بر پدیدارشناسی «مرلوپونتی» و بررسی اقتضانات روش‌شناختی آن در حوزه پژوهش‌های تربیتی، رساله‌ی دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

1. *Loving Human Being*
2. *Incidental learning*
3. *Transitional*
4. *The Challenge To Care In Schools*
5. *Mortimer Adler*

۶. در مقابل به عنوان مثال رویکرد محقق چون کارول گلیگان رویکردی روان‌شناختی به شمار می‌آید.

7. *Mary Belenky*
8. *Blythe Clinchy*
9. *Nancy Goldberger*
10. *Jill Tarule*

– غفاری، ابوالفضل (۱۳۸۵). دو رویکرد معاصر در تربیت اخلاقی، تهران: نشر جهاد دانشگاهی.

– فرانکنا، ویلیام کی (۱۳۸۳). فلسفه‌ی اخلاق، ترجمه‌ی هادی صادقی، قم: طه

- Coleman, Kevin & Depp, Lanie & O'Rourke, Kimmy (2011) The Educational Theory of Nel-Noddings, New Foundations, retrieved from: <http://www.newfoundations.com/GALLERY/Noddings.html>
- Flinders, David J (2001), Nel Noddings, from Fifty Modern Thinkers on Education (from Piaget to the present), joy A. Palmer (ed), pp210-215), London. routledge.
- J, Tisdell. Elizabeth (2006) Feminist Epistemology, The Sage encyclopedia of qualitative research methods, editor, Lisa M. Given. Sage Pub. United Kingdom, 331-335.
- Neiman, A. M. (2000). Critique - Review Essay - Democracy and the Education of the Heart: Nel Noddings on Spirituality and Schooling. Religious Education. 95(2), 216.
- Nel Noddings (1999). Renewing Democracy in schools. Phi Delta Kappan, 80(8), 579-583. Retrieved April 15, 2008, from Research Library Core database. (Document ID: 40279362).
- Noddings, Nel (2002) Starting at Home. Caring and social policy, Berkeley: University of California Press. 342 + vii pages
- Noddings, Nel (2002): Educating Moral People: A Caring Alternative to Character Education. New York: Teachers College Press
- Noddings, Nel (1992), The Challenge to Care in Schools, New York: Teachers College Press.
- Noddings, Nel. (1984). Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education. Berkeley, CA: University of California Press
- Noddings, Nel. (1995). Philosophy of Education. Boulder, CO: Westview Press
- Noddings, Nel. (2004). Happiness and Education. Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Slote, Slote. (2007). The ethics of care and empathy, London, Routledge.
- Smith, M. K. (2004) Nel Noddings, the ethics of care and education', the encyclopaedia of informal education, retrieved in: www.infed.org/thinkers/noddings.htm.
- Tappan, Mark B. (2008) Moral Education; A Handbook, Volum 1 A-L Edited, F. Clark Power, Ronald J. Nuzzi, Darcia Narvaez, Daniel K. Lapsley, and Thomas C. Hunt, Praeger Publishers.

آثار و تک‌نگاشت‌های نل نادینگز به ترتیب تاریخ انتشار:

- Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education. Berkeley, CA: University of California Press, 1984; 2nd ed. 2003. Translations: Japanese, Chinese, Brazilian, Spanish, Korean.
- Awakening the Inner Eye: Intuition in Education, with Paul J. Shore. New York: Teachers College Press, 1984. Reissued (1998), Educators International Press. Women and Evil. Berkeley, CA: University of California Press, 1989. Translations: Chinese.
- Constructivist Views on the Teaching and Learning of Mathematics, ed. with Carolyn Maher and Robert Davis. JRME Monograph. Reston, VA: National Council of Teachers of Mathematics, 1990.
- Stories Lives Tell: Narrative and Dialogue in Education, ed. with Carol Witherell. New York: Teachers College Press, 1991.
- The Challenge to Care in Schools. New York: Teachers College Press, 1992. Second edition, 2005. Translations: Japanese, Chinese, Korean, Hebrew.
- Educating for Intelligent Belief or Unbelief. New York: Teachers College Press, 1993. Translations: Chinese.
- Philosophy of Education. Boulder, CO: Westview Press, 1995. Translations: Norwegian, Chinese, Korean, Japanese, Portuguese, Hebrew (in process)
- Caregiving, ed. with Suzanne Gordon and Patricia Benner. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996. Translations: Japanese. Justice and Caring: The Search for Common Ground in Education, ed. with Michael Katz and Kenneth Strike. New York: Teachers College Press, 1999. Translations: Spanish.

- Starting at Home: Caring and Social Policy. Berkeley: University of California Press, 2002. Translations: Chinese.
- Educating Moral People: Essays on Moral Education. New York: Teachers College Press, 2002. Translations: Turkish.
- Happiness and Education. New York: Cambridge University Press, 2003. Translations: Italian, Japanese, Chinese, Turkish, Arabic, Korean, Vietnamese. Educating Citizens for Global Awareness (Ed.) New York: Teachers College Press, 2005. Translations: Chinese, Spanish.
- Critical Lessons: What Our Schools Should Teach. Cambridge University Press, 2006. Translations: Chinese When School Reform Goes Wrong. New York: Teachers College Press, 2007.
- The Maternal Factor: Two Paths to Morality. Berkeley: University of California Press, 2010

مطالب خواندنی بیشتر

- Stone, Lynda (2006), Drawing parts together; The philosophy of education of Nel Noddings, Utbildning & Demokrati, Vol 15, NR 1, 13-32
- Noddings, Nel. (2009). Schooling for Democracy, democracy & education, vol 19, no- 1.